

УДК 378.147

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-377-380

ЗАХАРОВА Оксана Віталіївна –кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної підготовки, реабілітації та дрон-рейсінгу
Львівської академії Національного авіаційного університетуORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8301-2060>e-mail: sanusiazakharova@gmail.com**ДАРИЄНКО Андрій Валерійович** –вчитель технологій,
автосправи та кресленняORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5993-5787>e-mail: lpvoltage@gmail.com

ПЕРСПЕКТИВА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПІЛОТІВ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

У статті проаналізовано різні підходи до визначення інтегративного навчання, інтегративного підходу до навчання, інтеграції наук і міждисциплінарних зв'язків у процесі професійної підготовки як студентів закладів вищої освіти загалом, так і майбутніх пілотів цивільної авіації зокрема. Висвітлено, що інтеграція навчальних дисциплін, виступає найважливішим чинником рушійної сили процесу вдосконалення та забезпечення якості професійної підготовки майбутніх авіаційних фахівців. Висвітлення навчального матеріалу з дисциплін циклів гуманітарної та соціально-економічної підготовки, циклів професійної, льотної та тренажерної підготовки із застосуванням міжпредметної інтеграції повинно відбуватись з урахуванням вимог до знань, які становлять базис фахової підготовки.

Придільно увагу процесу засвоєння різнобічних знань і формування практичних умінь, що закладають підґрунтя цілісної системи професійно важливих якостей майбутнього фахівця. Акцентовано на тому, що в процесі професійної підготовки майбутніх пілотів виникає необхідність у формування трансферабельних знань і умінь, які по трактовані як знання та уміння, які можна перенести, передати, перемістити, перевести з одного виду та роду діяльності у інший. Зазначено, що трансферність тлумачиться як самостійне мислення, в основі якого закладено використання вже наявних знань, тому розвиток логічного мислення, здатність до пошуку та розуміння альтернативних шляхів розв'язку завдань, потреба в аргументації та дискусії, комунікація та робота в команді тощо постають завданням перед льотними закладами вищої освіти в процесі професійної підготовки майбутніх пілотів.

Указано, що трансферабельні знання повинні містити причинно-наслідковий зв'язок, у процесі викладання слід акцентувати увагу на тому, що набутий досвід може бути використаний курсантом у різних ситуаціях, також, у процесі професійної підготовки майбутній пілот повинен відкрити для себе основні принципи вирішення різних проблем. Курсанти повинні навчитися використовувати навколишнє середовище як джерело знань, у перспективі мати здатність до саморозвитку та самовдосконалення у майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: інтегроване навчання, міждисциплінарні зв'язки, професійна підготовка, майбутній пілот, трансферабельні знання й уміння, льотні заклади вищої освіти.

ZAKHAROVA Oksana Vitaliivna –Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor Department of Physical training, Rehabilitation and
Drone racing Flight Academy of the National Aviation UniversityORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8301-2060>e-mail: sanusiazakharova@gmail.com**DARIENKO Andrii Valeriyovych** –teacher of technology, automobile
engineering and draftingORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5993-5787>e-mail: lpvoltage@gmail.com

PROSPECTS FOR THE IMPLEMENTATION OF INTEGRATIVE LEARNING IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE CIVIL AVIATION PILOTS

The article deals with various approaches to the definition of integrative learning, integrative approach to learning, integration of sciences and interdisciplinary links in the process of professional training of both students of higher education establishments in general and future civil aviation pilots in particular. It is highlighted that the integration of academic disciplines is the most important factor driving the process of improving and ensuring the quality of professional training of future aviation specialists. The coverage of educational material in the disciplines of the cycles of humanitarian and socio-economic training, cycles of professional, flight and simulator training using interdisciplinary integration should take into account the requirements for knowledge that form the basis of professional training.

Attention is paid to the process of acquiring versatile knowledge and forming practical skills that lay the foundation for a holistic system of professionally important qualities of a future specialist. It is emphasized that in the process of professional training of future pilots there is a need to form transferable knowledge and skills, which are interpreted as knowledge and skills that can be transferred, moved, transferred from one type of activity to another. It is noted that transferability is interpreted as independent thinking, which is based on the use of existing knowledge, so the development of logical thinking, the ability to find and understand alternative ways to

solve problems, the need for argumentation and discussion, communication and teamwork, etc. are the tasks facing flight higher education establishments in the process of training future pilots.

It is indicated that transferable knowledge should contain a cause-and-effect relationship, the teaching process should emphasize that the experience gained can be used by the cadet in different situations, and in the process of professional training, the future pilot should discover the basic principles of solving various problems. Cadets should learn to use the environment as a source of knowledge, and in the long run, have the ability to self-develop and improve in their future professional activities.

Key words: *integrated learning, interdisciplinary connections, professional training, future pilot, transferable knowledge and skills, flight higher education establishments.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інтегративне навчання майбутніх фахівців – одна з актуальних проблем сучасної професійної освіти. Педагогічною наукою доведена необхідність теоретичного розроблення питання міжпредметної інтеграції та реалізація його в навчально-виховному процесі ЗВО, як чинник підвищення мотивації студентів до вивчення різних дисциплін, засвоєння різнобічних знань і формування практичних умінь, що закладають підґрунтя цілісної системи професійно важливих якостей майбутнього фахівця.

Професійна підготовка майбутнього пілота цивільної авіації також потребує інтегративного підходу до навчання в льотному ЗВО, оскільки ефективне засвоєння знань з дисциплін циклів гуманітарної та соціально-економічної підготовки, циклів професійної, льотної та тренажерної підготовки із застосуванням міжпредметної інтеграції сприяє формуванню висококваліфікованого, компетентного та конкурентоспроможного фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню впровадження інтегрованого підходу до навчання присвячено праці таких науковців, як І. Богданова, Л. Вичорова, С. Гончаренко, В. Ільченко, І. Козловська, Ю. Мальований, Н. Падун, С. Романенко, О. Сергєєв, Т. Усатенко та ін. Проблеми міждисциплінарної інтеграції у процесі професійної підготовки майбутніх пілотів у льотних ЗВО висвітлено в роботах О. Задкової, Т. Плачинди, О. Москаленко, Г. Пухальської, Г. Черноглазової та ін.

Мета статті: дослідити впровадження інтегрованого навчання в процес професійної підготовки майбутніх пілотів цивільної авіації через формування трансферабельних знань і умінь.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови вказано, що «інтеграція – це доцільне об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи» [1, с. 401]. С. Гончаренко тлумачив інтеграцію наук через «взаємопроникнення методів дослідження з одних наук в інші, у виробленні спільного для ряду наук підходу до вивчення, теоретичного опису й пояснення явищ» [2, с 95].

У своїй роботі Н. Падун зазначає, що для ефективного засвоєння студентами знань, умінь, навичок, а також для розвитку особистісної креативності важливого значення набуває встановлення широких тісних зв'язків не тільки між розділами в межах одного програмного предмета (курсу), а й між різними дисциплінами. Ми погоджуємось з думкою автора, що «впровадження інтегрованих курсів уможливує формування загально-навчальних умінь і навичок майбутніх

фахівців, поглиблення їх знань, розвиток інтелектуальних якостей, розширення пізнавальних інтересів, оволодіння навчальними прийомами» [5, с 27].

На думку А. Токаревої, інтегративне навчання витлумачується через процес розвитку інтегративного знання – системного, узагальненого та універсального; у ході цього процесу студенти набувають умінь здійснювати зв'язки між різними поняттями, науковими теоріями та галузями тощо; у результаті застосування цього процесу підвищується ефективність навчання [7].

Серед умінь, що формуються у ході інтегративного навчання, автор виділяє умінь будувати логічні зв'язки та ставити дослідницькі питання, знаходити необхідну інформацію, порівнювати поняття і створювати інтегративні схеми для цілісного розуміння явища або ситуації, переносити знання з однієї галузі в іншу, приймати рішення у невизначених ситуаціях.

Автори О. Лавніков і А. Лесик зауважують, що «у результаті реалізації інтегративного підходу в ЗВО на змістовому і технологічному рівнях утворюється єдине освітнє середовище для формування загальних і спеціальних компетентностей майбутніх фахівців, де відкриваються великі можливості для взаємопереходу, взаємодоповнення і взаємотрансформації» [3, с. 197].

Досліджуючи проблему інтеграції в навчальній діяльності курсантів льотних закладів вищої освіти, Т. Плачинда виокремлює інтеграцію як процес зближення наук з одночасною їх диференціацією: предметна система вдосконалюється, долаючи недоліки, поглиблюються взаємозв'язки та встановлюються взаємозалежності між дисциплінами з подальшим об'єднанням елементів або частин окремих предметів у єдине ціле. Відповідно до логіки нашого дослідження, ми зголошуємося з думкою автора, що інтеграція навчальних дисциплін, виступає найважливішим чинником рушійної сили процесу вдосконалення та забезпечення якості професійної підготовки майбутніх авіаційних фахівців [6, с. 347-348].

Вважаємо, що при розгляді питань інтегративного навчання майбутніх пілотів слід також звернути увагу на таке поняття, як «трансферабельні уміння». «Трансферабельні» (від англ. transferable) – уміння, які можна перенести, передати, перемістити, перевести з одного поля діяльності у інше [7].

Трансферабельні уміння виникають у взаємопов'язанні однієї сфери знань з іншою. Якби не здатність мислення до перенесення (трансферу), людство не змогло б прогресувати, в іншому випадку потрібно було б здобувати нові знання в кожній новій, навіть аналогічній, ситуації.

Перенесення знань, умінь і навичок є основою освітньої діяльності. Одна з визначальних характеристик принципу предметного перенесення знань полягає в розумінні студентами важливості набутих теоретичних знань у житті людини, у її практичній діяльності, а також в здатності використовувати набуті знання для розв'язання практичних завдань, що постають перед ними. Такі вміння є найважливішим критерієм якості знань студентів [8, с. 126].

Реалізація міжпредметних зв'язків у процесі професійної підготовки майбутніх пілотів у льотних ЗВО полягає у висвітленні навчального матеріалу фундаментальних, загально-технічних дисциплін з урахуванням вимог до знань, які становлять базис фахової підготовки [4].

Тому важливо навчити майбутніх пілотів використовувати наявні знання, отримані у різних напрямках підготовки, тобто буди здатними до трансферу знань, умінь та навичок.

Розвиток трансферабельних умінь передбачає постійний пошук рішення в підручниках, довідниках або в мережі Інтернет чи коментарях експертів. Трансферність – це самостійне мислення, основою якого є використання вже наявних знань [8].

Завданням професійної підготовки майбутніх пілотів стає розвиток логічного мислення; здатності до пошуку та розуміння альтернативних шляхів розв'язку завдань; потреба в аргументації та дискусії; комунікація та робота в команді тощо.

Ефективний процес навчання сприяє формуванню трьох типів знань:

1. статичні або декларативні знання – правила, закони, визначення понять, формули;
2. динамічні або процедурні знання – реалізація знань у певній галузі;
3. функціональні або трансферабельні знання – дозволяють студенту адекватно використовувати набуті знання в різних контекстах [8, с. 131].

Особливого значення набуває процес підготовки до проведення занять викладачами льотних ЗВО, оскільки формування трансферабельних знань у майбутніх пілотів вимагає детального аналізу програм та наповнення курсів дисциплін для можливості здійснення ефективного перенесення знань, наприклад, з загально-технічної курсу до льотної підготовки. Трансферабельні знання повинні містити причинно-наслідковий зв'язок, у процесі викладання слід акцентувати увагу на тому, що набутий досвід може бути використаний курсантом у різних ситуаціях, також, у процесі професійної підготовки майбутній пілот повинен відкрити для себе основні принципи вирішення різних проблем.

Разом з тим, вважаємо, що розвитку трансферабельних умінь у контексті інтегрованого підходу до навчання сприятимуть віізні лекції – проведення лекцій та пізнавальних зустрічей у авіакомпаніях, авіатехнічних базах, аеродромах, ремонтних ангарах тощо, що дозволить курсантам адекватно використовувати свої теоретичні та практичні знання, отримані у ЗВО, в професійних контекстах. Приклади, наведені в підручниках доповнюються інформацією, отриманою з

практичного професійного середовища. Курсантам надається можливість спиратися на власний досвід. Вони опиняються в неформальній обстановці, у них підвищується мотивація до навчання, курсанти отримують можливість побачити практичне застосування вивченого матеріалу, розвивається вміння співпрацювати.

Також, на нашу думку, на перших етапах варто застосовувати градацію завдань за рівнем складності. Курсантам, які не мають достатнього запасу знань зі шкільної програми, важко долучитися до навчального процесу. Для активізації пізнавального інтересу таким курсантам спочатку пропонуються виконувати легші завдання, які згодом потрібно ускладнювати. Таким чином розвивається вміння працювати з почуттям відповідальності над завданнями, навички співпраці та дискусії, кожному майбутньому пілоту надається можливість досягти найвищого результату в розв'язанні пізнавальних задач, створенні ситуацій активного пошуку, припущень, роздуму, ситуацій розумового напруження, суперечності думок, зіткнень різних позицій, у яких необхідно розібратися самому, ухвалити рішення, обрати певну позицію.

Інтегровані проектні лекції – лекції на споріднену або наскрізну тематику двох або більше дисциплін, з різнобічним та ґрунтовним поясненням досліджуваного питання, що допомагає закріпити знання, а також перенести набуті вміння та навички з однієї галузі в іншу – «трансфер». Курсанти повинні навчитися використовувати навколишнє середовище як джерело знань, у перспективі мати здатність до саморозвитку та самовдосконалення у майбутній професійній діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Сьогодні реформа системи освіти України актуалізує питання впровадження інтегративного навчання. У роботі оглядово наведено основні положення інтегративного навчання, описано підходи для його запровадження у процесі професійної підготовки майбутніх пілотів цивільної авіації. Оскільки вирішення проблем впровадження інтегративного навчання у льотних закладах вищої освіти представлена недостатньо широко, вбачаємо у розробці теоретичних засад та прикладів практичного застосування інтегративного навчання майбутніх авіафахівців перспективи подальших наукових розвідок.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
3. Лавніков О.А., Лесик А.С. Інтегративний підхід у системі вищої освіти: поняття і особливості. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2020. № 1 (19). С. 195–199.
4. Муштуруков І.В., Черноглазова Г.В. Особливості інтеграції загальнотехнічних і спеціальних дисциплін в процесі професійної підготовки в льотних навчальних закладах. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 168. С. 164–168.
5. Падун Н. О., Падун А. О. Інтегроване навчання як міждисциплінарна проблема. *Наукові записки НДУ*

ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2017. № 2. С. 26–31.

6. Плачинда Т.С. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх авіафахівців. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: збірник наукових праць*. 2014. Вип. 36(89). С. 345–349.

7. Токарева А.В. Інтегративне навчання як один з перспективних напрямів розвитку сучасної вищої освіти. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2014. № 2 (8). С.184–187.

8. George Abuselidze, Gia Zoidze. The use of transferable skills in education and its impact on the economy. *CTE Workshop Proceedings*. 2023. Vol. 10. P. 124–138. URL: <https://doi.org/10.55056/cte.550> (date of access: 30.04.2024).

REFERENCES

1. Busel, V. T. (Ed.). (2001). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv ; Irpin: Perun. 1440 s. [in Ukrainian]

2. Honcharenko, S.U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv: Lybid. 376 s. [in Ukrainian]

3. Lavnikov, O.A. & Lesyk, A.S. (2020). Intehrativnyi pidkhid u systemi vyshchoi osvity: poniattia i osoblyvosti [Integrative approach in the system of higher education: concept and features]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «Pedahohika i psykholohiia». Pedahohichni nauky* [Bulletin of the Alfred Nobel University. Series «Pedagogy and Psychology». Pedagogical sciences]. № 1 (19). S. 195–199. [in Ukrainian]

4. Munshtukov, I.V. & Chornohlazova, H.V. (2018). Osoblyvosti intehratsii zahalnotekhnichnykh i spetsialnykh dystsyplin v protsesi profesiinoi pidhotovky v lotnykh navchalnykh zakladakh [Features of integration of general technical and special disciplines in the process of professional training in flight schools]. *Naukovi zapysky. Seriiia: Pedahohichni nauky* [Scientific notes. Series: Pedagogical sciences]. Vyp. 168. S. 164–168. [in Ukrainian]

5. Padun, N. O. & Padun, A. O. (2017). Intehrovane navchannia yak mizhdystsyplinarna problema [Integrated learning as an interdisciplinary problem]. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky* [Scientific notes of the N.N. Gogol State University. Psychological and pedagogical sciences]. № 2. S. 26–31. [in Ukrainian]

6. Plachynda, T.S. (2014). Pedahohichni umovy profesiinoi pidhotovky maibutnykh aviafakhivtsiv. [Pedagogical conditions of professional training of future aviation specialists]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchyi i zahalnoosvitniyi shkolakh: zbirnyk naukovykh prats* [Pedagogy of forming a creative personality in higher and secondary schools: a collection of scientific papers]. Vyp. 36(89). S. 345–349. [in Ukrainian]

7. Tokarieva, A. V. (2014). Intehrativne navchannia yak odyn z perspektivnykh napriamiv rozvytku suchasnoi vyshchoi osvity [Integrative learning as one of the promising directions of development of modern higher education]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «Pedahohika i psykholohiia». Pedahohichni nauky* [Bulletin of the Alfred Nobel University of Dnipropetrovsk. Series «Pedagogy and Psychology». Pedagogical sciences]. № 2 (8). S. 184–187. [in Ukrainian]

8. Abuselidze, G. & Zoidze, G. (2023). The use of transferable skills in education and its impact on the economy. *CTE Workshop Proceedings*. 2023. Vol. 10. P. 124–138. URL: <https://doi.org/10.55056/cte.550> (date of access: 30.04.2024). [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЗАХАРОВА Оксана Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної підготовки, реабілітації та дрон-рейсінгу Льотної академії Національного авіаційного університету.

Наукові інтереси: професійно-прикладна фізична підготовка авіаційних фахівців.

ДАРІЄНКО Андрій Валерійович – вчитель технологій, автосправи та креслення.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх пілотів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ZAKHAROVA Oksana Vitaliivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of Physical training, Rehabilitation and Drone racing Flight Academy of the National Aviation University.

Scientific interests: professionally applied physical training of aviation specialists.

DARIENKO Andrii Valeriyovych – teacher of technology, automobile engineering and drafting.

Scientific interests: professional training of future pilots.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2024 р.

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051]:796]:796.2.08.09-057.874](045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-380-385

КАШУБА Анатолій Анатолійович –

доцент кафедри теорії і практики фізичної культури та спорту

Рівненського державного гуманітарного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7782-898X>

e-mail: anatolii.kashuba@rshu.edu.ua

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

У статті здійснено теоретичний аналіз педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів.

Характеристику джерельної бази дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності здійснено за двома основними тематичними дослідницькими напрямками: професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури; організація змагальної діяльності як напрям професійної діяльності учителя фізичної культури.

Для виконання одного із завдань дослідження – визначення педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів зі спортивних ігор у процесі вивчення фахових дисциплін – з'ясовано сутність понять «умова», «педагогічні умови» та ін.

Враховуючи результати структурно-логічного аналізу дослідницьких джерел, особливості змагальної діяльності школярів зі спортивних ігор, теоретико-методичні положення щодо професійної компетентності вчителя фізичної культури автором визначено педагогічні умови, що сприяють підвищенню рівня професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів зі спортивних ігор процесі вивчення фахових дисциплін: